ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ)
ΤΗΣ 13ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984 [1]

F. A. Salzano
κατά Bundesanstalt für Arbeit — Kindergeldkasse
(αίτηση του Sozialgericht του Μονάχου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως)

«Κοινωνική ασφάλιση — οικογενειακά επιδόματα — αναστολή του δικαιώματος επί παροχών»

Υπόθεση 191/83

Περίληψη

Κοινωνική ασφάλιση διακινουμένων εργαζομένων — Οικογενειακές παροχές — Κοινοτικοί κανόνες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως — Αναστολή του δικαιώματος επί παροχών στο κράτος απασχολήσεως — Οφείλονται παροχές δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους κατοικίας των μελών της οικογένειας — Προϋποθέσεις

(Κανονισμός 1408/71 του Συμβουλίου, άρθρα 73 και 76)

Δεν επέρχεται αναστολή του δικαιώματος επί των οικογενειακών επιδομάτων που οφείλονται δυνάμει του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71 στη χώρα απασχολήσεως του ενός γονέα, όταν ο άλλος γονέας κατοικεί με τα τέκνα σε άλλο κράτος μέλος και ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα αυτή, δεν λαμβάνει όμως οικογενειακά επιδόματα για τα τέκνα, επειδή δεν συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις που απαιτούνται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους αυτού για να χορηγηθούν πραγματικά οι εν λόγω παροχές.

Στην υπόθεση 191/83,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Sozialgericht του Μονάχου προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου μεταξύ

F. A. Salzano, κατοίκου Μονάχου,

και

Bundesanstalt für Arbeit — Kindergeldkasse

1 — Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα)

συγκείμενο από τους G. Bosco, πρόεδρο τμήμτος, A. O'Keeffe και T. Koopmans, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Darmon
γραμματέας: D. Louterman, υπάλληλος διοικήσεως

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως, η εξέλιξη της διαδικασίας και οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν δυνάμει του άρθρου 20 του πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της ΕΟΚ συνοψίζονται ως εξής:

I — Πραγματικά περιστατικά και έγγραφη διαδικασία

Ο Salzano έχει την ιταλική ιθαγένεια. Απασχολείται και κατοικεί στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας από το Μάιο του 1979. Η σύζυγος του Salzano κατοικεί με τα τρία τους τέκνα στην Ιταλία.

Στις 11 Ιουλίου 1979, ο Salzano υπέβαλε ενώπιον του Bundesanstalt für Arbeit [Ομοσπονδιακού Γραφείου Εργασίας] αίτηση με την οποία ζητούσε τη χορήγηση οικογενειακού επιδόματος για τα τρία του τέκνα που κατοικούν στην Ιταλία. Το καθού στην κύρια δίκη αρνήθηκε να καταβάλει τα εν λόγω επιδόματα για την περίοδο από 1ης Μαΐου 1979 μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1979 επειδή, όπως ισχυρίστηκε, η σύζυγος του Salzano είχε εργαστεί κατά την περίοδο αυτή και λόγω της αμειβόμενης απασχόλησής της είχε δικαίωμα για τα οικογενειακά επιδόματα σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία. Κατ' εφαρμογή του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71, το δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων που οφείλονται κατά τις διατάξεις των άρθρων 73 και 74 αναστέλλεται, αν λόγω της ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας οφείλονται επίσης οικογενειακά επιδόματα δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούν τα μέλη της οικογένειας.

Ο Salzano άσκησε προσφυγή κατά της απορριπτικής αυτής απόφασης ενώπιον του Sozialgericht, το οποίο, με διάταξη της 22ας Ιουλίου 1983, υπέβαλε στο Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης, το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 76 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, την έννοια ότι το δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων που έχει ο ένας γονέας στη χώρα απασχολήσεως αναστέλλεται — και αν ναι, μέχρι ποιο ποσό — ακόμη και στην περίπτωση που ο άλλος γονέας κατοικεί με τα τέκνα σε ένα άλλο κράτος μέλος (κράτος κατοικίας) και ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα, δεν λαμβάνει όμως οικογενειακά επιδόματα για τα τέκνα, επειδή δεν έχει υποβληθεί η κατά το εσωτερικό δίκαιο αναγκαία αίτηση του ενός γονέα και/ή η παραίτηση του άλλου γονέα, οπότε δεν είναι σαφές αν και μέχρι ποιο ποσό δικαιούται οικογενειακά επιδόματα ο γονέας στο κράτος της κατοικίας των τέκνων;»

Η διάταξη παραπομπής πρωτοκολλήθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 12 Σεπτεμβρίου 1983.

Στο σκεπτικό της διάταξης, το παραπέμπον δικαστήριο διαπιστώνει ότι, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας ο προσφεύγων δεν έχει δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων (Kindergeld), δεδομένου ότι τα τέκνα του ούτε κατοικούν ούτε έχουν τη συνήθη διαμονή τους μέσα στα όρια της τοπικής ισχύος του Bundeskindergeldgesetz (ομοσπονδιακού νόμου περί επιδομάτων τέκνων — άρθρο 2, παράγραφος 5). Το δικαίωμα του προσφεύγοντος επί των γερμανικών οικογενειακών επιδομάτων βασίζεται στις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, που είναι ανώτερης τυπικής ισχύος, δεδομένου ότι δυνάμει του άρθρου 73, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, τα τέκνα του θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σαν να κατοικούσαν στο έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Δυνάμει του άρθρου 76 του κανονισμού όμως, το δικαίωμα που βασίζεται στο άρθρο 73 αναστέλλεται, αν λόγω της ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας οφείλονται επίσης οικογενειακά επιδόματα δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούν τα μέλη της οικογένειας.

Ως προς το σημείο αυτό, οι διάδικοι διαφωνούν κατ' αρχάς ως προς το θέμα της ερμηνείας του όρου «αναστέλλεται» και κυρίως ως προς το ζήτημα αν το δικαίωμα του προσφεύγοντος να του καταβληθούν οικογενειακά επιδόματα στη Γερμανία πρέπει να ανασταλεί δυνάμει του άρθρου 76 του κανονισμού, δεδομένου ότι δεν είναι σαφές πώς πρέπει να ερμηνευθεί η έννοια «οφείλονται», που αναφέρεται στο άρθρο 76.

Το Δικαστήριο απασχολήθηκε ήδη με το πρόβλημα αυτό σε δύο αποφάσεις, την Ragazzoni (υπόθεση 134/77, Slg. 1978, σ. 763) και την Rossi (υπόθεση 100/78, Slg. 1979, σ. 831). Οι δύο όμως αυτές αποφάσεις αφορούσαν πραγματικά περιστατικά που συνέβησαν πριν τεθεί σε ισχύ ο ιταλικός νόμος 903 της 9ης Δεκεμβρίου 1977 [1], περί ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, σύμφωνα με τον οποίο:

«Αντί να καταβάλλονται στο σύζυγο οι οικογενειακές παροχές, τα οικογενειακά επιδόματα και οι αυξήσεις των συντάξεων για τα συντηρούμενα μέλη της οικογένειας, μπορούν να καταβάλλονται στη σύζυγο που εργάζεται ή που δικαιούται συντάξεως, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις και περιορισμούς που εφαρμόζονται στον άρρενα εργαζόμενο ή δικαιούχο συντάξεως. Σε περίπτωση υποβολής αιτήσεως και από τους δύο γονείς, οι οικογενειακές παροχές, τα οικογενειακά επιδόματα και οι αυξήσεις των συντάξεων για τα συντηρούμενα μέλη της οικογένειας καταβάλλονται σε εκείνον από τους γονείς με τον οποίο ζει το τέκνο».

Ενόψει αυτής της νομικής κατάστασης, το καθού θεωρεί ότι η μητέρα των τέκνων συγκεντρώνει στην Ιταλία όλες τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για να έχει δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων. Δεν έχει σημασία αν στην Ιταλία η άσκηση του δικαιώματος αυτού προϋποθέτει σχετική

1 — Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana της 17ης Δεκεμβρίου 1977, αριθ. 343.

αίτηση της μητέρας, καθώς και δήλωση παραιτήσεως. Στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται μόνο για τυπικές προϋποθέσεις.

Το παραπέμπον δικαστήριο κλίνει υπέρ της άποψης του προσφεύγοντος στην κύρια δίκη, σύμφωνα με την οποία η αναστολή δυνάμει του άρθρου 76 που πραγματοποιείται γίνεται μόνο όταν στη χώρα κατοικίας των τέκνων συντρέχουν πράγματι όλες οι προϋποθέσεις για την πληρωμή των οικογενειακών επιδομάτων, συμπεριλαμβανομένης συνεπώς και της σχετικής αιτήσεως καθώς και, εφόσον είναι αναγκαία, της δηλώσεως παραιτήσεως εκ μέρους του άλλου γονέα.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της ΕΟΚ, κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις ο Salzano, προσφεύγων στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενος από τον J. Stahlberg, δικηγόρο Μονάχου, η κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, εκπροσωπούμενη από τον M. Seidel και E. Röder, η ιταλική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον O. Fiumara, avvocato dello Stato, και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον M. Beschel, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, επικουρούμενο από τον B. Schulte του Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Sozialrecht [Ινστιτούτου Max Planck για το αλλοδαπό και διεθνές κοινωνικό δίκαιο] του Μονάχου.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

Με διάταξη της 11ης Απριλίου 1984 το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 95, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού διαδικασίας του Δικαστηρίου, αποφάσισε να αναθέσει την εκδίκαση της υπόθεσης στο πρώτο τμήμα.

II — Γραπτές παρατηρήσεις

Ο *προσφεύγων στην κύρια δίκη* θεωρεί ότι μπορεί να υπάρξει αναστολή του δικαιώματος οικογενειακών επιδομάτων μόνο σε περίπτωση πραγματικής καταβολής ή τουλάχιστον όταν συντρέχουν όλες οι ουσιαστικές ή τυπικές προϋποθέσεις (Ragazzoni, υπόθεση 134/77, Slg. 1978, σ. 963).

Το άρθρο 76 του κανονισμού 1408/71 δεν έχει ως αντικείμενο να εμποδίσει τη σώρευση παροχών που δεν είναι πραγματικές αλλά μόνο πλασματικές.

Η προϋπόθεση που τίθεται για την αναστολή είναι συνεπώς να έχει πράγματι γίνει διπλή καταβολή των παροχών.

Με την απόφαση Rossi (υπόθεση 100/78, Slg. 1979, σ. 831) σχετικά με το άρθρο 79, παράγραφος 3, του κανονισμού, το οποίο προβλέπει ένα καθεστώς παράλληλο με εκείνο του άρθρου 76 για τους δικαιούχους συντάξεως, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αναστολή δεν εφαρμόζεται παρά μόνο για το ποσό «που πράγματι έχει χορηγηθεί λόγω της ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας». Η αναστολή του δικαιώματος παροχών

«δεν ισχύει, αν η μητέρα δεν έχει αποκτήσει πράγματι το δικαίωμα για τα ίδια αυτά επιδόματα δυνάμει της νομοθεσίας ενός άλλου κράτους μέλους, παρά το ότι ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα, είτε επειδή η ιδιότητα του αρχηγού της οικογένειας δεν αναγνωρίζεται παρά μόνο στον πατέρα είτε, εν πάση περιπτώσει, επειδή δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται το δικαίωμα της μητέρας να λαμβάνει τα επιδόματα».

Στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο δεν έκανε διάκριση μεταξύ των τυπικών και των ουσιαστικών προϋποθέσεων, αλλά ο γενικός εισαγγελέας Capotorti τόνισε ότι η αναστολή

«προϋποθέτει φυσικά την υποβολή αίτησης εκ μέρους της ενδιαφερόμενης και δήλωσης του συζύγου ... Εφόσον οι προϋποθέσεις αυτές δεν πληρούνται στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν είναι δυνατόν να γίνει δεκτό ότι η σύζυγος που ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα έχει δικαίωμα να της καταβληθούν οικογενειακά επιδόματα για τα τέκνα».

Το εσωτερικό δίκαιο της χώρας κατοικίας και η αρμοδιότητα λήψεως αποφάσεων των αρμόδιων αρχών της εν λόγω χώρας πρέπει να γίνονται πλήρως δεκτές στη χώρα απασχολήσεως. Σύμφωνα με το ιταλικό δίκαιο, η χορήγηση του επιδόματος προϋποθέτει ότι υπάρχει στη συγκεκριμένη περίπτωση αίτηση της συζύγου και παραίτηση του συζύγου.

Αν η αρμόδια αρχή της χώρας κατοικίας δεν θεωρεί ότι μπορεί να αποφασίσει επί της αιτήσεως, δεν είναι δυνατόν να την αντικαταστήσει κάποια αρχή της χώρας απασχολήσεως και να κρίνει η ίδια αίτηση που υποβλήθηκε στον οφειλέτη οργανισμό άλλου κράτους μέλους.

Το δικαίωμα επιλογής, δηλαδή το δικαίωμα της οικογένειας να επιλέξει η ίδια ποιος από τους συζύγους πρέπει να ζητήσει και να λάβει τις οικογενειακές παροχές, υπάρχει τόσο στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, όσο και στην Ιταλία. Το δικαίωμα αυτό δεν τροποποιείται από τις διατάξεις του κοινοτικού κοινωνικού δικαίου, το οποίο αποσκοπεί στο συντονισμό των εθνικών διατάξεων και πρέπει να γίνεται δεκτό από τις αρχές της χώρας απασχολήσεως. Το γεγονός ότι στην πρακτική επιλέγεται ίσως πάντοτε η υψηλότερη παροχή, είναι σύμφωνο με την αρχή της ευνοϊκότερης μεταχειρίσεως που προβλέπει ο κανονισμός 1408/71.

Η επαγγελματική δραστηριότητα της συζύγου δεν είναι δυνατόν να έχει ως συνέπεια, υπό τύπο ποινής, να στερηθεί ο διακινούμενος εργαζόμενος τα οικογενειακά επιδόματα. Το άρθρο 76 του κανονισμού αποσκοπεί να εμποδίσει τη σώρευση επιδομάτων που λαμβάνει ο διακινούμενος εργαζόμενος όχι με το μισθό ή την αμοιβή του συζύγου στη χώρα κατοικίας, αλλά με τα επιδόματα που λαμβάνει ο σύζυγος.

Ως προς το δεύτερο μέρος του ερωτήματος, ο προσφεύγων στην κύρια δίκη θεωρεί ότι έχει δικαίωμα επί της διαφοράς μεταξύ των ποσών των επιδομάτων της χώρας απασχολήσεως και της χώρας κατοικίας στο πλαίσιο της αναστολής που προβλέπει το άρθρο 76 του κανονισμού 1408/71.

Σχετικά με το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο α, του κανονισμού 574/72, το Δικαστήριο έκρινε με την απόφαση Beeck (υπόθεση 104/80, Συλλογή 1981, σ. 503) ότι η καταβολή οικογενειακών παροχών ή επιδομάτων δεν αναστέλλεται

«παρά μόνο κατά ποσό ίσο με το ποσό που εισπράττεται κατά την ίδια περίοδο και για το ίδιο μέλος της οικογένειας στο κράτος διαμονής από το σύζυγο που ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στο έδαφος αυτού του κράτους».

Στην υπόθεση Beeck αντικείμενο ήταν το άρθρο 10 του κανονισμού 574/72 και όχι το άρθρο 76 του κανονισμού 1408/71. Αλλά η διαφορά μεταξύ των δύο διατάξεων έγκειται όχι στις έννομες συνέπειες, αλλά μόνο στις προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος. Σκοπός των δύο διατάξεων είναι να καλύψουν όλα τα είδη οικογενειακών παροχών και επιδομάτων «που χορηγούνται με μόνο κριτήριο τον τόπο κατοικίας» (άρθρο 10 του κανονισμού 574/72) ή «που χορηγούνται στον τόπο αυτό λόγω ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας» (άρθρο 76 του κανονισμού 1408/71).

Ο προσφεύγων στην κύρια δίκη θεωρεί ότι οι προτάσεις που υποβάλλει συνάγονται από τις υποθέσεις Rossi (που ήδη αναφέρθηκε), Laterza (υπόθεση 733/79, Slg. 1980, σ. 1915) και Gravina (υπόθεση 807/79, Slg. 1980, σ. 2218).

Όσον αφορά το πρόβλημα σχετικά με τη νομική βάση του δικαιώματος, δεν έχει σημασία το ζήτημα αν η σχετική παροχή χορηγείται μόνο βάσει του εσωτερικού δικαίου ή βάσει της εθνικής νομοθεσίας, όπως συμπληρώνεται όμως από το κοινοτικό δίκαιο. Και στις δύο περιπτώσεις, εφαρμόζεται η αρχή των κεκτημένων δικαιωμάτων.

Μόνο όταν πρόκειται να καθοριστεί το ποσό, πρέπει να γίνει διάκριση, για να υπολογιστεί η διαφορά μεταξύ των στοιχείων στα δύο κράτη μέλη τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της παροχής. Αυτό έχει συνέπειες παραδείγματος χάρη για τον υπολογισμό της συντάξεως ορφανού, αλλά όχι, όπως στην υπό κρίση υπόθεση, στην περίπτωση οικογενειακών επιδομάτων, που

είναι ανεξάρτητα από τις περιόδους ασφάλισης.

Η κεντρική ιδέα της νομικής επιχειρηματολογίας του προσφεύγοντος είναι ότι η αμειβόμενη δραστηριότητα του συζύγου στη χώρα κατοικίας των τέκνων δεν πρέπει να συνεπάγεται μια λιγότερο ευνοϊκή κατάσταση, όσον αφορά τις οικογενειακές παροχές, απ' ό,τι πριν από την άσκηση της αμειβόμενης δραστηριότητας από το σύζυγο ή από την περίπτωση που δε θα υπήρχε η δραστηριότητα αυτή. Αντίθετα, στόχος του κανονισμού 1408/71 είναι ακριβώς να αποκτούν οι οικογένειες των διακινούμενων εργαζομένων όλα τα κοινωνικά δικαιώματα που αναγνωρίζονται σε ένα κράτος, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους. Η επικράτηση όμως της άποψης που υποστηρίζει το καθού στην κύρια δίκη θα οδηγούσε πρώτον σε διάκριση σε βάρος της διπλής επαγγελματικής δραστηριότητας (και έτσι, γενικότερα, σε διάκριση σε βάρος της γυναίκας) και, δεύτερον, σε διάκριση λόγω της ιθαγένειας.

Η *κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας* θεωρεί ότι στο πρώτο μέρος του προδικαστικού ερωτήματος πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση.

Η λύση αυτή συνάγεται από τη διατύπωση του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71. Με τις προτάσεις που ανέπτυξε στην υπόθεση Ragazzoni (υπόθεση 134/77, Slg. 1978, σ. 973), ο γενικός εισαγγελέας Capotorti ανέφερε ότι ο όρος «οφείλονται» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 76 δεν είναι ισυδύναμος με τον όρο «καταβάλλονται». Αντίθετα, πρέπει «να συντρέχουν συγκεκριμένα οι προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες για να μπορέσει να προβάλει την αξίωση αυτή ο ενδιαφερόμενος».

Οι προϋποθέσεις αυτές συνίστανται αποκλειστικά στις ουσιαστικές προϋποθέσεις αποκτήσεως του δικαιώματος (παραδείγματος χάρη, στην άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας και στην ύπαρξη τέκνων), ενώ αποκλείονται οι τυπικές προϋποθέσεις αποκτήσεως του δικαιώματος (παραδείγματος χάρη, η υποβολή αίτησης και η παραίτηση του συζύγου από την προτεραιότητα).

Μόνο αυτή η ερμηνεία ανταποκρίνεται στο πνεύμα της διάταξης. Πράγματι, η εν λόγω διάταξη δεν έχει σκοπό μόνο να αποφευχθεί η σώρευση παροχών, αλλά καθορίζει επίσης ποιο δικαίωμα πρέπει να ικανοποιηθεί, όταν γεννώνται δικαιώματα σε δύο κράτη μέλη. Σε περίπτωση υπάρξεως δικαιώματος σε κάθε ένα από τα δύο κράτη μέλη λόγω της ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας, το κράτος μέλος στο οποίο διαμένουν τα τέκνα είναι αυτό που οφείλει να χορηγήσει την παροχή. Η λύση αυτή βασίζεται στον ακόλουθο συλλογισμό: όταν οι γονείς συμβάλλουν και στα δύο κράτη μέλη στη δημιουργία του εθνικού προϊόντος των εν λόγω κρατών, πληρώνουν φόρους, και, ενδεχόμενα, ασφαλιστικές εισφορές, το κράτος όπου κατοικούν τα τέκνα θα πρέπει να χορηγεί οικογενειακά επιδόματα, δεδομένου ότι έχει την μεγαλύτερη ευθύνη για τα τέκνα. Με την εν λόγω διάταξη δεν θα ήταν όμως δυνατό να πραγματοποιηθεί ο στόχος αυτός, αν δεν μπορούσε να εφαρμοστεί παρά μόνο στις περιπτώσεις που στο κράτος κατοικίας των τέκνων συντρέχουν, εκτός από τις ουσιαστικές προϋποθέσεις, και οι τυπικές προϋποθέσεις αποκτήσεως του δικαιώματος. Η ερμηνεία αυτή της διάταξης θα κατέληγε να αναγνωρίζεται στους γονείς δικαίωμα επιλογής· θα ήταν ελεύθεροι να επιλέξουν ποιο από τα δύο κράτη μέλη οφείλει να πληρώσει.

Η υπό κρίση υπόθεση διαφέρει από τις υποθέσεις Ragazzoni (που ήδη αναφέρθηκε) και Rossi (υπόθεση 100/78, Slg. 1979, σ. 831). Στις υποθέσεις αυτές, δυνάμει των νομοθετικών διατάξεων που ίσχυαν τότε στην Ιταλία, το κράτος κατοικίας των τέκνων, η μητέρα δε μπορούσε να θεωρηθεί ως αρχηγός της οικογένειας και συνεπώς δεν είχε κανένα δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων.

Μετά από την τροποποίηση των ιταλικών νομοθετικών διατάξεων, πρέπει πάντως να θεωρηθεί στην προκειμένη περίπτωση ότι η μητέρα έχει επίσης το δικαίωμα να ζητήσει οικογενειακές παροχές στο κράτος κατοικίας των τέκνων.

Είναι ακριβές ότι το Δικαστήριο, με τις αναφερθείσες αποφάσεις, βασίστηκε στην

πλήρωση των προϋποθέσεων αποκτήσεως του δικαιώματος. Απ' αυτό δεν είναι δυνατό να συναχθεί το συμπέρασμα ότι εννοούσε επίσης τις ειδικές προϋποθέσεις αποκτήσεως του δικαιώματος, ιδίως την υποβολή αιτήσεως και τη δήλωση παραιτήσεως του άλλου συζύγου. Στο σκεπτικό το Δικαστήριο δεν εξέτασε το πρόβλημα της υποβολής αιτήσεως, ούτε το πρόβλημα της δήλωσης παραιτήσεως. Δεδομένης της νομικής καταστάσεως που επικρατούσε τότε, δεν επιβαλλόταν η εξέταση αυτή.

Ο κανονισμός 1408/71 αποκλείει καταρχήν τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ των οικογενειακών επιδομάτων της χώρας κατοικίας και των οικογενειακών επιδομάτων της χώρας απασχολήσεως· προφανώς το άρθρο 76 δεν προβλέπει αυτή τη δυνατότητα επιλογής· σε μια τέτοια περίπτωση, ο κοινοτικός κανόνας περί μη σωρεύσεως πρέπει να υπερισχύσει ενός ενδεχόμενου δικαιώματος επιλογής που προβλέπει το εθνικό δίκαιο.

Ως προς το δεύτερο μέρος του ερωτήματος, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το δικαίωμα οικογενειακών παροχών στη χώρα απασχολήσεως πρέπει να αναστέλλεται πλήρως.

Σύμφωνα με το άρθρο 76 του κανονισμού 1408/71 και το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο α, του κανονισμού 574/72, το δικαίωμα οικογενειακών παροχών αναστέλλεται ή δεν αναστέλλεται· δεν προβλέπεται μερική αναστολή.

Σύμφωνα με το κεφάλαιο 7 του κανονισμού 1408/71, οι οικογενειακές παροχές και τα οικογενειακά επιδόματα μπορούν να χορηγούνται σύμφωνα με δύο διαφορετικές αρχές: σύμφωνα με την αρχή της χώρας απασχολήσεως (άρθρο 73, παράγραφος 1) και σύμφωνα με την αρχή της χώρας κατοικίας (άρθρο 73, παράγραφος 2). Συνεπώς, οι συντάκτες του κανονισμού δεν συνήγαγαν από το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ ότι πρέπει πάντοτε να χορηγούνται οι υψηλότερες παροχές. Η απόφαση αυτή των συντακτών του κανονισμού δεν μπορεί εντούτοις να είναι σύμφωνη με ερμηνεία του άρθρου 76 σύμφωνα με την οποία οι παροχές που καθορίζονται σύμφωνα με την αρχή της χώρας κατοικίας πρέπει πάντοτε να αυξάνονται μέχρι το ποσό των παροχών που καθορίζονται σύμφωνα με την αρχή της χώρας απασχολήσεως.

Δυνάμει πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου, η οποία εμπνέεται από τη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και από τους αντικειμενικούς σκοπούς του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΟΚ, ένας κανόνας που αποσκοπεί στην αποτροπή της σωρεύσεως οικογενειακών επιδομάτων, έχει περιορισμένη εφαρμογή: πράγματι, δεν εφαρμόζεται παρά μόνο κατά το μέτρο που δεν αποστερεί χωρίς λόγο τους ενδιαφερόμενους από δικαίωμα επί παροχών που βασίζεται στη νομοθεσία ενός κράτους μέλους (Beeck, υπόθεση 104/80, Συλλογή 1981, σ. 503). Για να μη στερηθεί ο δικαιούχος το δικαίωμα παροχών που αναγνωρίζεται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, πρέπει συνεπώς, σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, να μην εφαρμοστεί παρά μόνο εν μέρει ο αντισωρευτικός κανόνας και να καταβληθεί η διαφορά ως συμπλήρωμα, όταν το ποσό των παροχών, των οποίων η πληρωμή θα έπρεπε να ανασταλεί, είναι ανώτερο του ποσού των παροχών που πρόκειται να καταβληθούν.

Στην προκειμένη περίπτωση, το δικαίωμα επιδομάτων για τα τέκνα το οποίο έχει ο προσφεύγων στην κύρια δίκη βασίζεται στο άρθρο 73, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71. Το δικαίωμα αυτό που βασίζεται στο κοινοτικό δίκαιο εξαφανίζεται δυνάμει του άρθρου 76. Η εφαρμογή του αντισωρευτικού αυτού κανόνα δεν συνιστά διάκριση που να εμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία του προσφεύγοντος στην κύρια δίκη, δεδομένου ότι δεν του στερείται κανένα δικαίωμα που να προϋπήρχε λόγω της δραστηριότητάς του σε κράτος μέλος άλλο από το κράτος της κατοικίας της οικογένειάς του.

Δεν συνάγεται άλλη λύση ούτε από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου με τις οποίες αναλύθηκαν ανάλογα νομικά ζητήματα σχετικά με το κεφάλαιο 8 του κανονισμού 1408/71 (Rossi, υπόθεση 100/79, Slg. 1979, σ. 831· Laterza, υπόθεση 733/79, Slg. 1980, σ. 1915· Gravina, υπόθεση 807/79, Slg. 1980, σ. 2205). Στις τρεις αυτές υποθέσεις,

το θέμα αφορούσε την αναστολή καθαρά εθνικών δικαιωμάτων. Εξάλλου, το γεγονός ότι η σώρευση δικαιωμάτων έπρεπε να αποφευχθεί με την αναστολή ενός δικαιώματος, οφειλόταν στο γεγονός ότι οι δικαιούχοι μετέφεραν την κατοικία τους από τη χώρα απασχολήσεως στην Ιταλία. Αντίθετα απ' ό,τι συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση, σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις το ζήτημα ήταν να εξασφαλιστεί το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας.

Η *ιταλική κυβέρνηση* τονίζει ότι σύμφωνα με τον ιταλικό νόμο 903 της 9ης Δεκεμβρίου 1977, στην υπό κρίση υπόθεση, αν η μητέρα των ανηλίκων που κατοικούν στην Ιταλία είχε πράγματι δικαίωμα, τα οικογενειακά επιδόματα θα καταβάλλονταν σ' αυτήν, υπό την προϋπόθεση όμως ότι θα είχε υποβάλει προηγουμένως αίτηση. Προφανώς η αίτηση αυτή δεν υποβλήθηκε και, συνεπώς, δεν καταβλήθηκε κανένα ποσό.

Από τη νομολογία του Δικαστηρίου στις υποθέσεις Ragazzoni και Rossi συνάγεται ότι η αναστολή που προβλέπεται με τα άρθρα 76 και 79 του κανονισμού 1408/71 επέρχεται μόνο αν τα επιδόματα έχουν καταβληθεί πράγματι στη συγκεκριμένη περίπτωση στο άλλο κράτος. Η άποψη αυτή συνάγεται ακόμη σαφέστερα από την απόφαση Robards (υπόθεση 149/82, Συλλογή 1983, σ. 171).

Κατά συνέπεια, η ιταλική κυβέρνηση θεωρεί ότι η απάντηση στο ερώτημα που υπέβαλε το γερμανικό δικαστήριο δεν μπορεί παρά να είναι αρνητική, αφού η σύζυγος, εφόσον δεν είχε υποβάλει αίτηση, δεν δικαιούνταν τα επιδόματα στην Ιταλία, ακόμη και αν θεωρητικά μπορούσε να τα δικαιούται· ο οργανισμός που είναι αρμόδιος για τη χορήγηση επιδομάτων στο σύζυγο δεν μπορεί να εκτιμήσει το δικαίωμα επιδομάτων της συζύγου σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του κράτους της κατοικίας της, αλλά πρέπει μόνο να εξακριβώσει αν τα επιδόματα πράγματι καταβλήθηκαν ή όχι στο κράτος αυτό· η λύση αυτή, που δίνει στους συζύγους τη δυνατότητα να επιλέξουν τα επιδόματα που θα λάβουν, φαίνεται πάντως τελείως σύμφωνη με την κοινοτική ρύθμιση και πολύ περισσότερο με τις εθνικές νομοθεσίες, οι οποίες, στο πλαίσιο της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών στον τομέα της εργασίας, δίνουν στους συζύγους τη δυνατότητα να επιλέξουν ποιο από τα δύο επιδόματα θα πρέπει να καταβληθεί.

Το δεύτερο σημείο του προδικαστικού ερωτήματος δεν παρουσιάζει πλέον ενδιαφέρον, αν στο πρώτο σημείο δοθεί η απάντηση που υποδείχτηκε ανωτέρω.

Σε περίπτωση διαφορετικής απάντησης, η ιταλική κυβέρνηση θεωρεί ότι η αναστολή δεν είναι δυνατόν να επέλθει παρά μόνο μέχρι το ποσό που πράγματι καταβλήθηκε σε ένα άλλο κράτος. Η λύση αυτή είναι συνέπεια της αρχής του κοινοτικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία ένας αντισωρευτικός κανόνας δεν είναι δυνατό να έχει άλλο αποτέλεσμα παρά μόνο να αποτρέψει τη σώρευση την παροχών και για το λόγο αυτό μια παροχή δεν είναι δυνατόν να καταργηθεί (ή να ανασταλεί η καταβολή της), εκτός από το τμήμα της που καλύπτεται από μια ανάλογη παροχή (Mura, υπόθεση 22/77, Slg. 1977, σ. 1699, και Mura, υπόθεση 236/78, Slg. 1979, σ. 1819).

Η *Επιτροπή* τονίζει ότι το δικαίωμα επί των παροχών που έχει αποκτήσει ο προσφεύγων στην κύρια δίκη δυνάμει του γερμανικού νόμου περί οικογενειακών επιδομάτων βασίζεται στις διατάξεις του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71 συνδυαζόμενες με τις διατάξεις του ομοσπονδιακού νόμου περί οικογενειακών επιδομάτων.

Ταυτόχρονα η σύζυγός του μπορεί να απαιτήσει την καταβολή οικογενειακών επιδομάτων στην Ιταλία δυνάμει του άρθρου 9 του ιταλικού νόμου της 9ης Δεκεμβρίου 1977.

Η σώρευση των δύο παρόμοιων παροχών για το ίδιο τέκνο ή για τα ίδια τέκνα, που είναι σημαντικό στοιχείο της διαδικασίας στην κύρια δίκη, δεδομένου ότι η σύζυγος του προσφεύγοντος έχει δικαίωμα οικογε-

νειακών επιδομάτων στην Ιταλία, ρυθμίζεται, όσον αφορά τα δικαιώματα οικογενειακών επιδομάτων που βασίζονται στο κοινοτικό δίκαιο, από δύο διαφορετικές αντισωρευτικές διατάξεις:

Ενώ το άρθρο 10 του κανονισμού 574/72 αφορά τα δικαιώματα οικογενειακών επιδομάτων που αποκτήθηκαν στο κράτος της κατοικίας του τέκνου ή των τέκνων βάσει μόνο της κατοικίας, η σώρευση δικαιωμάτων επί οικογενειακών επιδομάτων στο κράτος απασχολήσεως και δικαιωμάτων που αποκτήθηκαν στο κράτος κατοικίας λόγω της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας στο κράτος αυτό ρυθμίζεται από το άρθρο 76 του κανονισμού 1408/71. Η αντισωρευτική αυτή διάταξη εφαρμόζεται στην προκειμένη περίπτωση, επειδή οι ιταλικές διατάξεις βασίζονται στην άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας.

Σκοπός του άρθρου 76 είναι να αποφευχθεί η σώρευση δικαιωμάτων επί οικογενειακών επιδομάτων που αποκτήθηκαν σε διαφορετικά κράτη. Η ρύθμιση λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι οι οικογενειακές παροχές προορίζονται να διατηρήσουν το ίδιο επίπεδο ζωής της οικογένειας αντισταθμίζοντας, μέχρις ενός σημείου, τις πρόσθετες ανάγκες που συνεπάγονται για την οικογένεια οι δαπάνες που σχετίζονται με τη συντήρηση και την εκπαίδευση των τέκνων. Δεδομένου ότι το ποσό που αντιστοιχεί στις πρόσθετες αυτές ανάγκες δεν διαφέρει ανάλογα με το αν εργάζεται μόνον ο ένας από τους συζύγους ή και οι δύο, τα οικογενειακά επιδόματα δεν πρέπει, ακόμη και αν εργάζονται και οι δύο σύζυγοι, να χορηγούνται παρά μόνο μία φορά. Αντίθετα, το άρθρο 76 δεν πρέπει να ερμηνευθεί ως κοινοτικός κανόνας προτεραιότητας βάσει του οποίου το δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων που αποκτήθηκε στο κράτος απασχολήσεως πρέπει πάντοτε να αναστέλλεται, όταν ο άλλος γονέας ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στο κράτος κατοικίας. Αυτό συνάγεται επίσης από το γεγονός ότι το άρθρο 76 δεν αναφέρεται μόνο στην άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας στο κράτος κατοικίας, αλλά απαιτεί επιπλέον να «οφείλονται» στο κράτος αυτό οικογενειακές παροχές ή οικογενειακά επιδόματα λόγω της άσκησης της επαγγελματικής αυτής δραστηριότητας (Ragazzoni, υπόθεση 134/77, Slg. 1978, σ. 963).

Εξάλλου, με την απόφαση που αναφέρθηκε, το Δικαστήριο έκρινε ότι, για να είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι «οφείλονται» τα οικογενειακά επιδόματα δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούν τα μέλη της οικογένειας, το δίκαιο του κράτους αυτού πρέπει να παρέχει στον γονέα που εργάζεται στο εν λόγω κράτος το δικαίωμα επί των οικογενειακών επιδομάτων. Συνεπώς είναι αναγκαίο, το πρόσωπο που εργάζεται στο κράτος της κατοικίας να συγκεντρώνει όλες τις προϋποθέσεις που θέτει η εθνική νομοθεσία του κράτους αυτού για να μπορέσει να ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα.

Κατά τη διαδικασία στην κύρια δίκη από την οποία προέκυψε η υπόθεση Ragazzoni, η σύζυγος του προσφεύγοντος αναμφισβήτητα δεν μπόρεσε να της αναγνωριστεί από το ιταλικό δίκαιο που ίσχυε τότε η ιδιότητα του «αρχηγού οικογένειας», οπότε δεν μπορούσε να απαιτήσει στην Ιταλία την καταβολή οικογενειακών επιδομάτων για τα τέκνα της και συνεπώς δεν της «οφειλόταν» οποιαδήποτε οικογενειακή παροχή ή οικογενειακό επίδομα κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους της κατοικίας.

Με τις προτάσεις του, ο γενικός εισαγγελέας Capotorti εξέτασε τη νομική κατάσταση που δημιουργήθηκε στην Ιταλία από το άρθρο 9 του νόμου 903 της 9ης Δεκεμβρίου 1977, βάσει του οποίου τα οικογενειακά επιδόματα μπορούν, σε περίπτωση που υποβληθεί αίτηση, να καταβληθούν και στην εργαζόμενη σύζυγο. Ως προς το σημείο αυτό, ανέφερε ότι με το νέο αυτό νομικό καθεστώς, η γυναίκα της οποίας ο σύζυγος εργάζεται στην αλλοδαπή και η οποία έχει δικαίωμα επιδομάτων για τα

κοινά τέκνα, δεν αποκτά δικαίωμα να της καταβληθούν οικογενειακά επιδόματα, παρά μόνο αν έχει προηγηθεί αίτηση της εργαζόμενης γυναίκας ή ενδεχόμενα αίτηση και των δύο γονέων. Εν πάση περιπτώσει, δεν γεννάται το δικαίωμα αν η αίτηση καταβολής επιδομάτων έχει υποβληθεί μόνο από τον πατέρα, επειδή, στην περίπτωση αυτή, «κατά τη έννοια του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71, τα οικογενειακά επιδόματα δεν οφείλονται στην εργαζόμενη μητέρα, κατ' εφαρμογή του άρθρου 9 του νόμου 903 του 1977».

Συνεπώς, το Sozialgericht του Μονάχου έκρινε ότι ελλείψει αιτήσεως της συζύγου του προσφεύγοντος και δηλώσεως του ίδιου του προσφεύγοντος, τα οικογενειακά επιδόματα δεν «οφείλονται» στην Ιταλία. Η ερμηνεία αυτή δικαιολογείται για πρακτικούς λόγους: πράγματι, ο αρμόδιος φορέας της χώρας απασχολήσεως στην πραγματικότητα δεν είναι σε θέση να καθορίσει αν συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις που προβλέπει η εθνική νομοθεσία της χώρας της κατοικίας για τη χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων. Έτσι, στην προκειμένη περίπτωση δεν έχει ακόμα αποδειχτεί αν η σύζυγος του προσφεύγοντος συγκέντρωνε πράγματι τις νόμιμες προϋποθέσεις για να έχει δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων στην Ιταλία 6άσει επ' ευκαιρία επαγγελματικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια μόνο 51 ημερών· δεν είναι δυνατόν να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό παρά μόνο μετά από υποβολή νομότυπης αίτησης της συζύγου και δήλωσης παραιτήσεως του προσφεύγοντος.

Οποιαδήποτε ερμηνεία του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71 που δεν λαμβάνει υπόψη την ύπαρξη όλων των προϋποθέσεων — ακόμη και των τυπικών — από τις οποίες εξαρτάται η χορήγηση των οικογενειακών επιδομάτων στο κράτος της κατοικίας, αφενός εκθέτει πράγματι τον διακινούμενο εργαζόμενο και τα μέλη της οικογένειάς του στον κίνδυνο να ανασταλεί το διακαίωμά του επί των οικογενειακών επιδομάτων στο κράτος που εργάζεται, ενώ αφετέρου δεν είναι ακόμη 6έ6αιο ότι οι παροχές που ενδεχόμενα οφείλονται στο κράτος της κατοικίας πράγματι καταβλήθηκαν. Εξάλλου, οι περιστάσεις που δικαιολογούν την αναστολή της πληρωμής των οικογενειακών παροχών στο κράτος απασχολήσεως του διακινούμενου εργαζόμενου μπορούν να επέλθουν από μόνο το γεγονός της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας από τη σύζυγο του διακινούμενου εργαζόμενου στο κράτος της κατοικίας, δηλαδή εν αγνοία και χωρίς τη συμμετοχή του εν λόγω εργαζόμενου.

Η συνέπεια όμως αυτή είναι αντίθετη προς το στόχο του κανονισμού 1408/71, που εκδόθηκε προς εκτέλεση του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΟΚ, ο οποίος στόχος συγκεκριμενοποιείται, όσον αφορά τις οικογενειακές παροχές και τα οικογενειακά επιδόματα, από το άρθρο 73, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού και σύμφωνα με τον οποίο η καθιέρωση της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης συνεπάγεται ότι εφαρμόζονται οι ίδιες προϋποθέσεις στους εγκατεστημένους στο κράτος τους εργαζόμενους και στους διακινούμενους εργαζόμενους των κρατών μελών της Κοινότητας και, συνεπώς, ότι οι διακινούμενοι εργαζόμενοι των κρατών αυτών εξομοιώνονται με τους εργαζόμενους που είναι εγκατεστημένοι στη χώρα τους. Η προς το σκοπό αυτό εξομοίωση του τόπου κατοικίας των μελών της οικογένειας του διακινούμενου εργαζόμενου, τα οποία κατοικούν σε ένα άλλο κράτος μέλος, προς τον τόπο κατοικίας στο κράτος που αυτός εργάζεται περιορίζεται με το άρθρο 76 του κανονισμού 1408/71 και με το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 574/71, με σκοπό και μόνο να αποφευχθεί ο αδικαιολόγητος πλουτισμός που θα προερχόταν από τη σώρευση δικαιωμάτων επί των οικογενειακών παροχών και επιδομάτων στο κράτος απασχολήσεως και στο κράτος κατοικίας. Ο στόχος αυτός πραγματοποιείται, αν το δικαίωμα επί των παροχών αναστέλλεται στο κράτος απασχολήσεως μόλις συντρέξουν όλες οι προϋποθέσεις χορηγή-

σεως στο κράτος της κατοικίας· συνεπώς, αν το κράτος της κατοικίας εξαρτά τη χορήγηση των παροχών από αίτηση, θα πρέπει η προβλεπόμενη αίτηση να έχει πράγματι υποβληθεί.

Σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 79, παράγραφος 3, του κανονισμού 1408/71, το Δικαστήριο εξέτασε παρόμοια προβλήματα στην υπόθεση Rossi, 100/78, Slg. 1979, σ. 831.

Το άρθρο 79, παράγραφος 3, προβλέπει την αναστολή του δικαιώματος παροχών για συντηρούμενα τέκνα των δικαιούχων συντάξεων και για ορφανά, αν για τα τέκνα αυτά χορηγούνται οικογενειακές παροχές ή επιδόματα κατά τη νομοθεσία κράτους μέλους λόγω ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι ο αντισωρευτικός αυτός κανόνας «δεν έχει νόημα και δεν εφαρμόζεται παρά μόνο αν πράγματι υφίσταται δικαίωμα επί παροχών κατά τη νομοθεσία του κράτους στο οποίο ασκείται η επαγγελματική δραστηριότητα» και ότι η αναστολή του δικαιώματος οικογενειακών επιδομάτων για τα συντηρούμενα τέκνα του πατέρα που είναι δικαιούχος συντάξεως κατά τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους δεν ισχύει, «αν η μητέρα δεν έχει αποκτήσει πράγματι το δικαίωμα για τα ίδια αυτά επιδόματα δυνάμει της νομοθεσίας ενός άλλου κράτους μέλους, παρά το ότι ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα, είτε επειδή η ιδιότητα του αρχηγού της οικογένειας δεν αναγνωρίζεται παρά μόνο στον πατέρα είτε, εν πάση περιπτώσει, επειδή δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται το δικαίωμα της μητέρας να λαμβάνει τα επιδόματα».

Με τις προτάσεις του στην υπόθεση αυτή, ο γενικός εισαγγελέας Capotorti έκρινε επίσης ότι, μετά από τη θέση σε ισχύ του ιταλικού νόμου 903 της 9ης Δεκεμβρίου 1977, οι σύζυγοι μπορούν να καθορίζουν σε ποιον από τους δύο πρέπει να καταβάλλονται οι οικογενειακές παροχές ή τα οικογενειακά επιδόματα· εφόσον το δικαίωμα επιλογής δεν ασκήθηκε με αίτηση χορήγησης οικογενειακών επιδομάτων στη σύζυγο και με νομότυπη δήλωση παραίτησης εκ μέρους του συζύγου, δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι η σύζυγος που ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα έχει δικαίωμα να της καταβληθούν επιδόματα για τα τέκνα.

Πρέπει εν τούτοις να γίνει δεκτό ότι η ερμηνεία αυτή δίνει στους συζύγους τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ των οικογενειακών παροχών και επιδομάτων του κράτους απασχολήσεως και των οικογενειακών παροχών και επιδομάτων του κράτους κατοικίας. Στην πραγματικότητα, η δυνατότητα αυτή επιλογής είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι τελικά δυνάμει και κατ' εφαρμογή των κοινοτικών διατάξεων που αποσκοπούν στην εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών οι εθνικές νομοθεσίες περί οικογενειακών παροχών και επιδομάτων παρέχουν και στους δύο γονείς τη δυνατότητα να επιλέξουν ποιος από τους δύο θα ασκήσει το σχετικό δικαίωμα.

Θα αντέβαινε στην αρχή της ίσης μεταχείρισης που αποτελεί τη βάση των κανόνων που προβλέπει το άρθρο 73 του κανονισμού 1408/71, αν η δυνατότητα επιλογής που παρέχει το εθνικό δίκαιο περιοριζόταν από το κοινοτικό δίκαιο κατά τρόπο ώστε, σε περίπτωση άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας και από τους δύο συζύγους, οι οικογενειακές παροχές και τα οικογενειακά επιδόματα που χορηγούνται στο κράτος κατοικίας να έχουν προτεραιότητα και να πρέπει να ζητηθούν από το σύζυγο που εργάζεται στο εν λόγω κράτος, δηλαδή, με άλλα λόγια, η σύζυγος που ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στην Ιταλία να είναι υποχρεωμένη να ζητήσει εκεί τη χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων και ο σύζυγός της να υποχρεούται να παραιτηθεί από την άσκηση του δικαιώ-

ματός του και, συνεπώς, από την άσκηση του δικαιώματος επιλογής.

Κατά συνέπεια, η εφαρμογή του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71 στην ουσία εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο οι σύζυγοι πράγματι ασκούν το δικαίωμα επιλογής.

Ο συλλογισμός αυτός είναι σύμφωνος με το στόχο της αντισωρευτικής διάταξης, που αποσκοπεί να αποτρέψει τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, και ανταποκρίνεται επιπλέον στη λύση που έδωσε το Δικαστήριο στην υπόθεση 149/82 (Robards, Συλλογή 1983, σ. 171), σχετικά με το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο α, πρώτη φράση, του κανονισμού 574/72. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, η ρήτρα αναστολής πράγματι εφαρμόζεται ακόμη και όταν «ο φορέας ενός άλλου κράτους μέλους χορήγησε πράγματι, δυνάμει του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71, οικογενειακές παροχές στον εργαζόμενο για το ίδιο τέκνο, χωρίς να είναι αναγκαίο να εξεταστεί αν συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις χορηγήσεως των παροχών αυτών κατά την έννοια της νομοθεσίας αυτού του άλλου κράτους μέλους».

Αν, παραδείγματος χάρη, η σύζυγος του προσφεύγοντος είχε υποβάλει στην Ιταλία αίτηση χορήγησης οικογενειακών επιδομάτων και αν ο προσφεύγων είχε υποβάλει αντίστοιχη δήλωση παραιτήσεως, αν συνεπώς η σύζυγος του προσφεύγοντος είχε επιτύχει τη χορήγηση επιδομάτων στην Ιταλία, δεν θα ήταν αναγκαίο να εξεταστεί, στη συγκεκριμένη περίπτωση, αν η επ' ευκαιρία άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας από τη σύζυγο αρκεί πράγματι για τη γένεση δικαιώματος επί των οικογενειακών επιδομάτων, αλλά θα πρέπει να ανασταλεί το δικαίωμα επί των επιδομάτων αυτών.

Αντίθετα, στην προκειμένη περίπτωση, που είναι αντίθετη από την προηγούμενη, επειδή δε συντρέχουν πράγματι όλες οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για να «οφείλονται» τα οικενειακά επιδόματα, δεν θα πρέπει συνεπώς να επέλθει αναστολή.

Αν το Δικαστήριο αποφασίσει να υιοθετήσει την άποψη της Επιτροπής, καθίσταται χωρίς αντικείμενο το ερώτημα σχετικά με το ποσό μέχρι το οποίο αναστέλλεται το δικαίωμα που έχει αποκτηθεί στο κράτος στο οποίο εργάζεται ο σύζυγος.

Εξάλλου, πρέπει να ληφθεί υπόψη η ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο στα άρθρα 77, 78 και 79 του κανονισμού 1408/71 στις υποθέσεις Rossi (100/78, Slg. 1978, σ. 963) και Laterza (733/79, Slg. 1980, σ. 1915). Πράγματι, σύμφωνα με τις αποφάσεις αυτές, όταν το ποσό των οικογενειακών επιδομάτων που καταβάλλονται στο κράτος της κατοικίας είναι κατώτερο του ποσού των παροχών που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους απασχολήσεως, ο εργαζόμενος έχει δικαίωμα να λάβει ένα συμπλήρωμα των παροχών ίσο με τη διαφορά των δύο ποσών και το οποίο επιβαρύνει τον αρμόδιο φορέα του κράτους απασχολήσεως.

Πράγματι, ακόμη και αν η διατύπωση των εφαρμοστέων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου δεν προβλέπει παρά μόνο την «αναστολή» του δικαιώματος και όχι «μερική αναστολή», ούτε «μείωση», η λύση αυτή είναι σύμφωνη με το πνεύμα και το σκοπό των αντισωρευτικών διατάξεων που αποβλέπουν στην αποφυγή του αδικαιολόγητου πλουτισμού των διακινούμενων εργαζόμενων, λόγω της χορήγησης διαφόρων οικογενειακών παροχών και επιδομάτων σε πολλά κράτη μέλη, αλλά δεν πρέπει να συνεπάγεται επιπλέον μείωση των παροχών. Κατά τα λοιπά, μια τέτοια μείωση αντιβαίνει στο στόχο του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΟΚ και των κανονισμών 1408/71 και 574/72 που απαιτούν, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, να εφαρμόζεται η κοινοτική ρύθμιση με τρόπο ώστε να μη στερεί το διακινούμενο εργαζόμενο ή τους έλκοντες από αυτόν

δικαιώματα από ένα τμήμα των παροχών που οφείλονται κατά τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους ή κατά την ίδια αυτή νομοθεσία συμπληρωμένη από το κοινοτικό δίκαιο (Laterza, υπόθεση 733/79, Slg. 1980, σ. 1915).

Για τους παραπάνω λόγους, το Δικαστήριο δέχτηκε ρητά τη δυνατότητα μερικής αναστολής του δικαιώματος επί των οικογενειακών επιδομάτων που έχει αποκτηθεί κατά το κοινοτικό δίκαιο, αποφαινόμενο επί της ερμηνείας της αντισωρευτικής διάταξης του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο α, του κανονισμού 574/72 (Beeck, υπόθεση 104/80, Συλλογή 1981, σ. 503).

III — Προφορική διαδικασία

Στη συνεδρίαση της 5ης Ιουλίου 1984 ο προσφεύγων στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενος από το δικηγόρο Jürgen Stahlberg, η ιταλική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον O. Fiumara, και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Manfred Beschel, ανέπτυξαν προφορικά τις παρατηρήσεις τους.

Ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του στη συνεδρίαση της 11ης Οκτωβρίου 1984.

Σκεπτικό

1 Με διάταξη της 22ας Ιουλίου 1983, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Σεπτεμβρίου 1983, το Sozialgericht του Μονάχου υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 76 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητος (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73).

2 Ο Salzano έχει την ιταλική ιθαγένεια. Απασχολείται και κατοικεί στη Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας από το Μάιο του 1979. Η σύζυγός του κατοικεί στην Ιταλία με τα τρία τους τέκνα.

3 Το Bundesanstalt für Arbeit (Ομοσπονδιακό Γραφείο Εργασίας) αρνήθηκε να χορηγήσει στο Salzano οικογενειακά επιδόματα για τα τέκνα του για την περίοδο από 1η Μαΐου 1979 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1979 με την αιτιολογία ότι η σύζυγος του Salzano είχε εργαστεί κατά την περίοδο αυτή και λόγω της αμειβόμενης απασχόλησής της είχε δικαίωμα να της χορηγηθούν οικογενειακά επιδόματα σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία.

4 Ο Salzano άσκησε προσφυγή κατά της απορριπτικής αυτής απόφασης ενώπιον του Sozialgericht του Μονάχου, το οποίο, με διάταξη της 22ας Ιουλίου 1983, υπέβαλε στο Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 76 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, την έννοια ότι το δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων που έχει ο ένας γονέας στη χώρα απασχολήσεως αναστέλλεται — και αν ναι, μέχρι ποιο ποσό — ακόμη και στην περίπτωση που ο άλλος γονέας κατοικεί με τα τέκνα σε ένα άλλο κράτος μέλος (κράτος κατοικίας) και ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα, δεν λαμβάνει όμως οικογενειακά επιδόματα για τα τέκνα, επειδή δεν έχει υποβληθεί η κατά το εσωτερικό δίκαιο αναγκαία αίτηση του ενός γονέα και/ή η παραίτηση του άλλου γονέα, οπότε δεν είναι σαφές αν και μέχρι ποιο ποσό δικαιούται οικογενειακά επιδόματα ο γονέας στο κράτος της κατοικίας των τέκνων;»

5 Το άρθρο 73, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 προβλέπει ότι ο εργαζόμενος που υπάγεται στη νομοθεσία κράτους μέλους, εκτός της Γαλλίας, δικαιούται οικογενειακές παροχές για τα μέλη της οικογένειάς του που κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους κατά τη νομοθεσία του πρώτου κράτους, σαν να κατοικούσαν τα μέλη αυτά της οικογένειάς του στο έδαφος του πρώτου κράτους.

6 Το άρθρο 76 ορίζει ότι το δικαίωμα οικογενειακών παροχών που οφείλονται δυνάμει του άρθρου 73 αναστέλλεται, αν λόγω της ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας οφείλονται επίσης οικογενειακές παροχές δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούν τα μέλη της οικογένειας.

7 Με την απόφασή του της 20ής Απριλίου 1978 στην υπόθεση 134/77 (Ragazzoni, Slg. 1978, σ. 963) το Δικαστήριο έκρινε ήδη ότι μόνο το γεγονός ότι ασκείται επαγγελματική δραστηριότητα στο κράτος της κατοικίας των μελών της οικογένειας δεν αρκεί για να ανασταλεί το δικαίωμα που απονέμει το άρθρο 73, αλλά πρέπει, επιπλέον, οι οικογενειακές παροχές να «οφείλονται» σύμφωνα με τη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους. Συνεπώς, για να μπορεί να θεωρηθεί ότι οφείλονται οικογενειακά επιδόματα δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο οποίο κατοικούν τα μέλη της οικογένειας, πρέπει η νομοθεσία του εν λόγω κράτους να αναγνωρίζει δικαίωμα καταβολής επιδομάτων στο μέλος της οικογένειας που κατοικεί στο κράτος αυτό. Το πρόσωπο αυτό πρέπει συ-

νεπώς να συγκεντρώνει όλες τις — τυπικές και ουσιαστικές — προϋποθέσεις που θέτει η εσωτερική νομοθεσία του κράτους αυτού για να μπορέσει να ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα.

8 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η σύζυγος του Salzano δεν συγκέντρωνε τις προϋποθέσεις που έθεταν οι σχετικές ιταλικές διατάξεις για την πληρωμή των οικογενειακών επιδομάτων, δεδομένου ότι δεν είχε υποβάλει την αίτηση που προβλέπει η ιταλική νομοθεσία.

9 Το άρθρο 9 του νόμου 903 της 9ης Δεκεμβρίου 1977 (Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana της 17. 12. 1977, αριθ. 343) ορίζει ότι «οι οικογενειακές παροχές, τα οικογενειακά επιδόματα και οι αυξήσεις των συντάξεων για τα μέλη της οικογένειας που έχουν δικαίωμα διατροφής μπορούν, αντί να καταβληθούν στο σύζυγο, να καταβληθούν στην εργαζόμενη ή συνταξιοδοτούμενη σύζυγο, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις και περιορισμούς που καταβάλλονται στον άρρενα εργαζόμενο ή συνταξιούχο. Αν υποβάλλουν αίτηση και οι δύο γονείς, τότε οι οικογενειακές παροχές, τα οικογενειακά επιδόματα και οι αυξήσεις των συντάξεων για τα μέλη της οικογένειας που έχουν δικαίωμα διατροφής καταβάλλονται στο γονέα με τον οποίο ζει το τέκνο».

10 Συνεπώς, στην προκειμένη περίπτωση τα οικογενειακά επιδόματα θα καταβάλλονταν στη σύζυγο του Salzano, αν αυτή πράγματι είχε δικαίωμα, υπό την προϋπόθεση όμως ότι προηγουμένως θα είχε υποβάλει τη σχετική αίτηση. Εφόσον δεν είχε υποβάλει την αίτηση αυτή, δεν είχε η σύζυγος του Salzano κατά την υπό κρίση περίοδο δικαίωμα να της καταβληθούν οικογενειακά επιδόματα σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι τα οικογενειακά επιδόματα δεν «οφείλονταν επίσης» κατά την έννοια του άρθρου 76 του αναφερθέντος κανονισμού.

11 Συνεπώς, στο ερώτημα που υπέβαλε το Sozialgericht του Μονάχου, προσήκει η απάντηση ότι δεν επέρχεται αναστολή του δικαιώματος επί των οικογενειακών επιδομάτων που οφείλονται δυνάμει του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71 στη χώρα απασχολήσεως του ενός γονέα, όταν ο άλλος γονέας κατοικεί με τα τέκνα σε άλλο κράτος μέλος και ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα αυτή, δεν λαμβάνει όμως οικογενειακά επιδόματα για τα τέκνα, επειδή δεν συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις που απαιτούνται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους αυτού για να χορηγηθούν πραγματικά οι εν λόγω παροχές.

Επί των δικαστικών εξόδων

12 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος, που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε το Sozialgericht του Μονάχου με διάταξη της 22ας Ιουλίου 1983, αποφαίνεται:

Δεν επέρχεται αναστολή του δικαιώματος επί των οικογενειακών επιδομάτων που οφείλονται δυνάμει του άρθρου 73 του κανονισμού 1408/71 στη χώρα απασχολήσεως του ενός γονέα, όταν ο άλλος γονέας κατοικεί με τα τέκνα σε άλλο κράτος μέλος και ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα αυτή, δεν λαμβάνει όμως οικογενειακά επιδόματα για τα τέκνα, επειδή δεν συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις που απαιτούνται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους αυτού για να χορηγηθούν πραγματικά οι εν λόγω παροχές.

Bosco O'Keeffe Koopmans

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Νοεμβρίου 1984.

Κατ' εντολή
του γραμματέα

H. A. Rühl

Κύριος υπάλληλος διοικήσεως

Ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος

G. Bosco